

רות רייכלברג ויונה הנביא

יפה וולפמן

בפתח דבר לספרה ההרפתקה הנבואית: יונה, שקרן האמת מבהירה רות רייכלברג את הקשר האישי שלה לחקר יונה הנביא. היא מקשרת בין קצוות שבמבט ראשון נראים קוטביים ומנוגדים אלו לאלו, ומצליחה לאחות אותם בהרמוניה מרוממת, שבה תולדות חייה ואישיותה משתלבות בכל פסוק ומשפט. רות רייכלברג היא משוררת בשפה הצרפתית, וגם למחקריה יש איכות שירית. כל מחקר שלה קשור אליה ולכל אישיותה ונימי נשמתה. היא לימדה שירה וספרות צרפתית וספרדית, ותמיד מצאה דרך לקשר את אלה ליהדות. בפרשנותה הציגה דרך ייחודית, שינקה את עצמתה מאישיותה ומאמונתה. היא התרחקה ואף סלדה מדרך מחקר מדעית יבשה ומקובלת, והציגה מחקרים ששיקפו את הזרימה הפנימית של דמה, של תודעתה ושל לחלוחית חייה. היא קיוותה כי מחקריה על דון קיחוטה לסרוונטס ועל יונה יתורגמו לעברית, אולם לא הביאה בחשבון כי ככל טקסט שירי מורכב, דבריה מציבים קושי עצום בפני כל מי שמנסה להעביר לעברית את עומקם, את הרבדים השיריים שלהם ואת סגנונם המיוחד. היא ינקה את היפה מכל העולמות, העולם היהודי ועולם ההגות והספרות העולמיות, ואף הצליחה לגשר בין עולמות שאדם אחר מתקשה לראות קשר ביניהם.

בספרה היא מצביעה על הקשר שלה לנביא יונה: יום לידתה, הסמוך ליום הכיפורים, היום שבו קוראים בתפילת מנחה את ספר יונה. היא מרגישה קרבה גדולה אל הספר גם בגלל המסר שלו – היחס בין הנביא ובין הקב"ה. היא שותפה למרד ולהתנגדות של הנביא וחשה בנשמתה את אכזבתו מתהליך החזרה בתשובה של אנשי נינוה ומכך שכמו איוב גם הוא אינו זוכה לקבל מן האל תשובה על שאלתו.

רות רייכלברג מציגה את חייה כנסיעה, שהחלה באלג'יר בימי ילדותה והסתיימה בירושלים, ואת נסיעתו של יונה, שנע בין ירושלים לנינוה – כמשולבת בזו שלה. היא מעורבת אישית בדמויות שהיא חוקרת, לא רק בשל סקרנות אינטלקטואלית, אלא בשל נגיעה פנימית, המערבת את כל מרכיבי אישיותה. לגביה מחקר מדעי מתובנת ואובייקטיבי הוא עקר ומשעמם.

הקשר שלה לטקסטים הכתובים ולפרשנותם, ובמיוחד לדמות המרכזית בהם, יונה או דון קיחוטה, הוא עמוק וטוטלי. מצד אחד, היא יודעת שאלו קריאה ופרשנות סובייקטיביות שלה, ומצד אחר היא מנסה להדביק בהתלהבות שלה את כל מי שקורא את ספריה. היא פונה לכיוונים שאיש לא מעלה על דעתו שהם אפשריים עד שהוא נתקל בכתביה, והם פותחים בפניו דרכי חקירה חדשות ומחוזות לא ידועים, המלווים בהתעלות רוחנית מיוחדת במינה, הדומה לזו שרק גדולי ההגות, השירה והספרות הצליחו לגרום לקוראיהם ולתלמידיהם באמצעות כתביהם. הגלות וירושלים, הקשר בין האדם לריבון העולם, בין שמים וארץ ותחומי הקבלה המסתוריים, חוברים כאן יחד ומשמשים מפתחות לכתובתה, ולקריאתה את נחקריה.

רות רייכלברג בלטה תמיד כיחידה ומיוחדת. כל כנס שארגנה שימש השראה ליצירות חדשות ומקוריות של מיטב היוצרים מן הארץ ומן העולם – למשל המלחין אנדרה היידו, שכתב יצירה מוזיקלית מיוחדת לכנס שערכה לרגל חמש מאות שנה לגירוש ספרד; פרופ' יהודה מוראלי, שבאותו כנס העלה מחזה מקורי על היהודי הנווד, וגם היוצר הספרדי פרננדו אַרְבֵּל, אשר בעקבות כינוס אחר שערכה כתב יצירה מקורית לשחקנית אורנה פורת, שנכחה בו. היא הייתה חוקרת-יוצרת, ולכן דיברה תמיד על, ואל, מיטב החוקרים והיוצרים. היא שימשה מקור השראה לאחרים, כי תמיד ניזונה מ'אוויר פסגות' וידעה למזג שמים וארץ ולצבוע את אפרוריות החיים בזוהר הקבלה. תמיד חתרה לתיקון ולשלמות, אפילו בתת-מודע שלה בתקופת הגלות באלג'יר ובצרפת, כשחוותה התרוממות רוח וחשה קשר עמוק לחגי ישראל ולנביא יונה, שנשלח לנבא בנינוה. ומה הפלא שרק בירושלים מצאה את מקומה.